

שבת קודש לפני הבריאה עלה ברצון ה' לברוא את העולם בשביל ישראל!

|| הרה"ג ר' פנחס פרידמן ||

בפרשתינו בפסוק הראשון בתורה שבכתב: "בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ". ופירש רש"י: "אין המקרא הזה אומר אלא דרשני, כמו שדרשו רז"ל בשביל התורה שנקראת ראשית דרכו ובשביל ישראל שנקראו ראשית תבואתה". המתבונן בספרים הקדושים ישכיל להבין כי אילו היו כל הימים דיו וכל בני אדם סופרים, לא היו מסוגלים לכתוב אפילו מעט מזעיר מהסודות הגדולים הגנוזים במלה ראשונה שבתורה בראשית.

במאמר זה ברצוננו להתבונן בדברי בעל הטורים שמפרש באחד מהרמזים שלו: "בראשית אותיות יר"א שב"ת, לומר לך שבזכות שבת נברא העולם". ומקור הדבר בתיקוני זוהר (תיקון ט כד): "בראשית - ירא שבת".

שבת קודש משפיע יראה על ששת ימות החול

ונראה לקשר בין פירוש רש"י שהעולם נברא בשביל התורה ובשביל ישראל שנקראו ראשית, לפירוש התיקוני זוהר ובעל הטורים שהעולם נברא בשביל השבת, על פי מה שביאר ב"מאור עינים" (לקוטים פרשת בהעלותך) דברי התיקוני זוהר בראשית הוא אותיות יר"א שב"ת, כי מקדושת השבת נשפעת יראת ה' לששת ימות החול, כמבואר בירושלמי (דמאי פ"ד ה"א) שאפילו עם הארץ אימת שבת עליו ומתיירא לשקר.

ומבאר ה"מאור עינים" הטעם שמתגלה יראה בשבת, על פי מה שכתב הרמ"א בסעיף הראשון בשלחן ערוך (או"ח סימן א) לשון הרמב"ם במורה נבוכים עצה נפלאה להשיג יראת ה', על ידי שיתבונן תמיד שהוא עומד לפני מלך המלכים הקב"ה:

"שויתי ה' לנגדי תמיד, הוא כלל גדול בתורה ובמעלות הצדיקים אשר הולכים לפני האלקים, כי אין ישיבת האדם ותנועותיו ועסקיו והוא לבדו בביתו, כישיבתו ותנועותיו ועסקיו והוא לפני מלך גדול... כל שכן כשישים האדם אל לבו שהמלך הגדול הקב"ה אשר מלוא כל הארץ כבודו עומד עליו ורואה במעשיו... מיד יגיע אליו היראה וההכנעה בפחד השי"ת ובושתו ממנו תמיד".

והנה שבת נקראת בגמרא (ב"ק לב:): "שבת כלה מלכתא", כי בשבת מתגלה מלכותו של הקב"ה בעולם, [וזהו שתקנו בתפלת שבת: "ישמחו במלכותך שומרי שבת"], על כן בשבת כשמתגלה מלכות ה' בעולם מיד מגיעה על איש ישראל היראה וההכנעה מפחד ה', וזהו ביאור הרמז בראשית אותיות יר"א שב"ת, כי מהיראה של שבת נשפעת יראת ה' לכל ששת ימות החול.

נקדים עוד מה ששינו (אבות פ"ג מ"ט): "כל שיראת חטאו קודמת לחכמתו חכמתו מתקיימת, וכל שחכמתו קודמת ליראת חטאו אין חכמתו מתקיימת". הנה כי כן זהו הקשר בין שני הפירושים על "בראשית", כי רש"י מפרש בשם המדרש: "בראשית, בשביל התורה שנקראת ראשית דרכו ובשביל ישראל שנקראו ראשית תבואתה", אולם הלא אין התורה מתקיימת

אור החיים הקדוש: הקב"ה ברא את העולם רק לששה ימים, אלא שכל שבת מתחדש העולם לעוד ששה ימים

מיום בריאת העולם לא עברה שבת אחת שלא נשמרה לפחות מצדיק אחד שאם לא כן היה העולם נחרב

קושיא: מאחר שיסד הקב"ה להמשיך חיות משבת לששת ימי המעשה איך ברא ששת ימי בראשית לפני השבת

הרה"ק מרימנאב זי"ע: בזמן מנחה של שבת לפני הבריאה עלה ברצונו יתברך לברוא את העולם בשביל ישראל

הוא אותיות יר"א שב"ת, על פי יסוד גדול שלמדנו מדברי ה"אור החיים" הקדוש (בראשית ב ג), כי בכל שבת קודש על ידי שאנו שומרים את השבת כדת של תורה, אנו מחדשים את קיום העולם לששת ימות החול הבאים אחרי השבת.

ומבאר שם הענין בזה, כי הקב"ה לא ברא את העולם רק לששה ימים בלבד, ככתוב בעשרת הדברות (שמות כ"א): "כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ", ולכאורה היה צריך לומר: "כי בששת ימים עשה ה'", אלא שבא ללמדנו שהקב"ה ברא את העולם רק

אלא אם קדמה לה יראת חטא, לכן רמזו בתיקוני זוהר: בראשית אותיות יר"א שב"ת, ללמדנו כי משמירת שבת נמשכת היראה לכל ששת ימי המעשה, ועל ידי זה תתקיים חכמת התורה בידי ישראל ויתקיים העולם.

בכל שבת מתחדש העולם לששה ימים

כדרכה של תורה שנדרשת בשבעים פנים נראה לבאר דברי התיקוני זוהר כי בראשית

לששה ימים בלבד, ובכל שבת על ידי מצות שמירת שבת אנו מקיימים יום השבת עצמו, ובכח השבת אנו מחדשים את הבריאה לששת ימי המעשה הבאים אחרי השבת, וכך חוזר חלילה כל ימות העולם משבת לשבת, והנה מעט מלשון קדשו:

"מצינו כי הקב"ה גילה הדבר, במה שאמר בעשרת הדברות, כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ, הרי גילה כי בשעת הבריאה לא ברא ה' כח בעולם זולת לעמוד ששת ימים לטעם הנודע לו, ונתחכם ה' וברא יום אחד [שבת קודש], ובו ביום חוזר ה' ומשפיע נפש לעולם שיעור המקיים עוד ששת ימים, וזולת זה היום היה העולם חרב בגמר ששת ימים וחוזר לתווה ובוהו, ובאמצעות יום שבת משפיע בכללות העולמות רוח המקיימת עוד ששת ימים".

לפי זה מגלה לנו ה"אור החיים", כי מיום בריאת העולם לא עברה אפילו שבת אחת שלא נשמרה לפחות מצדיק יסוד עולם אחד בעולם, כי אילו לא היו שומרים שבת אחד לא היה העולם יכול להתחדש שוב, ובלשון קדשו:

"ולך לדעת כי מיום ברא אלקים אדם לא חסר העולם דבר המעמיד צדיק יסוד עולם שהוא שומר שבת, כי אדם [הראשון] שומר שבת היה ע"ה, ואחריו קם שת בנו כי הוא היה צדיק גמור, ואחריו כמה צדיקים, וכשזה נופל כבר בא השמש שומר שבת מתושלח וכו', נח, שם, אברהם וכו', ומשם לא פסקה שמירת

שבת מישראל, ואפילו במצרים היו שומרי שבתות".

"שלא תהא צרה

ויגון ואנחה ביום מנוחתנו"

על פי דברי ה"אור החיים" הקדוש מפרש ה"בני יששכר" (שבתות מאמר ז סימן יג) כמין חומר בברכת המזון לשבת (רצה והחליצנו): **"שלא תהא צרה ויגון ואנחה ביום מנוחתנו"**. ולכאורה יפלא למה אנו מתפללים רק על שבת הלא גם בששת ימי המעשה צריך שלא תהא בהם צרה ויגון ואנחה. ולפי האמור מבואר היטב, כי מאחר שבכל שבת נשפע חיות לכל ששת ימי המעשה, נמצא כי אם לא תהיה צרה יגון ואנחה ביום שבת שהוא השורש של ימות החול, שוב לא תהא צרה גם בכל ששת ימות החול כי הכל הולך אחר השורש.

יומתק לפרש בזה מאמר הזוהר הקודש הידוע (פרשת יתרו פח.): **"כל ברכאן דלעילא ותתא ביומא שביעאה תליין"**. פירוש: **"כל הברכות של מעלה ומטה ביום השביעי תלויים"**. כי היות שבשבת קודש נשפעת חיות לששת ימי המעשה, נמצא כי כל הברכות של ששת ימי המעשה תלויים ועומדים בשורש חיותם שבת קודש.

ויש לומר בזה פרפרת נאה, במה שתיקן הפייטן האלקי רבי שלמה אלקבץ זי"ע (פיוט לכה דודי לליל שבת): **"לקראת שבת לכו ונלכה, כי היא מקור הברכה, מראש מקדם נסוכה, סוף מעשה במחשבה תחילה"**. כי היות ששבת הוא מקור החיות לששת ימי המעשה, על כן צריך להתנהג בשבת בקדושה כל כך גדולה כדי להמשיך משם חיות לכל ימות החול.

והנה בששת ימי המעשה ישנן קמ"ד שעות כמנין קד"ם, וזהו פירוש הפיוט: **"לקראת שבת לכו ונלכה"**, להתנהג בה בקדושה ובטהרה, **"כי היא מקור הברכה"**, לששת ימי המעשה המקבלים חיותם מהשבת, **"מראש מקדם נסוכה"**, קדושת השבת נסוכה מראש מקד"ם לפני ששת ימי המעשה שיש בהם קד"ם שעות, **"סוף מעשה"**, החיות של ששת ימי המעשה, צריך להמשיך **"במחשבה תחלה"**, משבת קודש מקור הברכה.

איך נבראו ששת ימי בראשית בלי השבת

אמנם ראוי להתבונן מאחר שקבע הקב"ה ביסוד בריאת העולם, כי בכל שבת קודש על ידי שמירת שבת אנו ממשיכים חיות לששת ימי המעשה הבאים אחרי השבת, איך נבראו ששת ימי בראשית בלי שקדמה להם שבת המחיה אותם, ודוחק לומר כי ששת ימי בראשית שהיו יסוד לכל הבריאה באמת לא קיבלו חיותם משבת קודש, שהרי כלל גדול הוא שכל מה שברא הקב"ה במעשה בראשית היה יסוד לכל הנהגת העולם, ואיך יעלה על הדעת כי ששת ימי המעשה הראשונים לא נבראו על ידי השבת.

ונראה לבאר הענין בזה בררת ובזיע, על פי מה שמצינו דבר פלא ב"זרע קודש" להרה"ק מראפשיץ זי"ע (פרשת חקת) בשם הרה"ק מרימנאב זי"ע, וכן הביא ה"בני יששכר" (שבתות מאמר ח סימן א) בשמן, לבאר מה שמצינו בזוהר הקדוש (פרשת תרומה קנו.) כי בימות החול זמן המנחה הוא שעה של דין ולא עת רצון, אבל בשבת קודש בזמן המנחה הוא עת רצון, ולכן אנו אומרים במנחה של שבת (תהלים סט יד): **"ואני תפלתי לך ה'**

עת רצון", וצריך ביאור מדוע דוקא בזמן מנחה של שבת הוא עת רצון בבחינת **"רעוא דרעוין"**.

וביאר בדברי קדשו על פי הידוע, כי ישראל עלו במחשבה ברצון הקדום של הקב"ה לברוא את העולם בשבילם, כמו שפירש רש"י: **"בראשית, בשביל ישראל שנקראו ראשית"** - **"ברא אלקים את השמים ואת הארץ"**. והנה העולם נברא אור ליום ראשון ככתוב (בראשית א ה): **"ויהי ערב ויהי בוקר יום אחד"**, נמצא כי בזמן מנחה של שבת שהיה לפני הבריאה, אז עלה ברצונו יתברך לברוא את העולם בשביל ישראל, על כן בכל שבת בזמן המנחה

בכך רמז לנו רשב"י על סוד נשגב זה, שבכח השבת שקדם לבריאת העולם שרמוז במלת **בראשי"ת** - **יר"א שב"ת**, **"ברא אלקים את השמים ואת הארץ"**. ויש להוסיף עוד מה שכתב "בעל הטורים" בלשונו: **"בפסוק של בראשית יש ז' תיבות כנגד ז' ימי השבוע"**. ולפי המבואר התיבה הראשונה **בראשי"ת** - **יר"א שב"ת** היא כנגד יום השבת שקדם לששת ימי בראשית, ובכח יום השבת שלפני הבריאה: **"ברא אלקים את השמים ואת הארץ"**, שהם ששת ימי בראשית שרמוזים בשש תיבות הללו אחרי יום השבת שרמוז במלת **בראשי"ת**.

ועתה בא וראה מה שמצינו מרגניתא טבא מקור לדברי הרה"ק מרימנאב זי"ע בענין שבת

המקובל האלקי הרמ"ק: "אלא ודאי שבת קדמה לעולם ואלולי שבת שנותן כח בששת ימים לא היה בהן כח לפעול"

ביאור התיקוני זוהר: בראשי"ת - יר"א שב"ת,

שבת שלפני הבריאה המשיך הקב"ה חיות לששת ימי בראשית

שבת שלפני הבריאה השפיעה להבא על ששת ימי בראשית, שבת בראשית השלימה ששת ימי בראשית שעברו

"שתי שבתות כהלכתן", שבת אחת להשפיע

על ששת ימי המעשה הבאים שבת שניה לתקן הימים שעברו

שקדמה לעולם, וגם מקור לכך שבכח השבת שלפני הבריאה השפיע הקב"ה כח לששת ימי בראשית, ב"פרדס רמונים" להמקובל האלקי רבי משה מקורדובירו (שער ד פ"ז), אחרי שביאר כי בחינת סדר הזמנים כבר היה לפני הבריאה, וזה לשון קדשו:

"והנה עם זה יובן ספק גדול הנופל במעשה בראשית, והוא אמרם שלא היתה בריאה ביום השביעי, ולמה שכבר היתה בריאת יום השבת בעצמו, שהיום בעצמו צריך בריאה, [כלומר הלא גם יום השבת עצמו צריך בריאה], שכן אמר בזוהר כי ששת ימים עשה ה' ששת קאמר ולא בששת, משמע ששת עצמן עשה ה', והיינו בריאת שמים וארץ שהם ששת שהן כוללות שש קצוות, ואם כן לפי זה כבר היתה בריאת שבת בעצמו ואם כן איך שבת ונח ביום ז', אלא ודאי שבת קדמה לעולם ואלולי שבת שנותן כח בששת ימים לא היה בהן כח לפעול".

נראה כי על פי רעיון עמוק זה יתבאר ביתר שאת מה שייסד המקובל האלקי רבי שלמה אלקבץ זצ"ל: **"לקראת שבת לכו ונלכה, כי היא מקור הברכה, מראש מקדם נסוכה, סוף מעשה במחשבה תחלה"**, פירוש: **"לקראת שבת לכו ונלכה"**, לקיים מצות שבת כראוי בכל פרטיה ודקדוקיה, **"כי היא מקור הברכה"**, לכל ששת ימי המעשה, כדברי ה"אור החיים" הקדוש שבכל שבת נמשכת חיות לששת ימי המעשה, אך לפי זה קשה איך קיבלו ששת ימי בראשית את חיותם בלי שקדמה להם שבת.

לכן כדי לתרץ ענין זה ממשיך הפייטן לומר: **"מראש מקדם נסוכה"**, מראש עוד לפני קד"ם שעות של ששת ימי בראשית היתה קדושת השבת נסוכה, וכל כך למה, כי **"סוף מעשה במחשבה תחלה"**, פירוש, יום השבת של מעשה בראשית שהיה רק בסוף אחרי ששת ימי המעשה, כבר היה במחשבה תחילה עוד לפני ששת ימי המעשה, כי בשבת שלפני הבריאה כבר עלה ברצונו יתברך לברוא את העולם בשביל ישראל, ובכח יום השבת ההוא ברא הקב"ה את ששת ימי בראשית.

"שתי שבתות כהלכתן

מיד נגאלים"

על פי דברי הרה"ק מרימנאב זי"ע יפתח לנו פתח לבאר מה ששנינו בגמרא (שבת קיח:): **"אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי, אלמלי משמרין ישראל שתי שבתות כהלכתן מיד נגאלים, שנאמר (ישעיה נו ד) כה אמר ה' לסריסים אשר ישמרו את שבתותי, וכתיב בתריה (שם שם ז) והביאותים אל הר קדשי וגו'"**. וצריך ביאור מהו הענין של **"שתי שבתות כהלכתן"**.

ויש לומר על פי מה שמצינו סתירה בענין השבת, כי בכמה מקומות מצינו כי יום השבת הוא השלמת ששת ימי המעשה שקדמו לה, כמו שפירש רש"י בפרשתינו (בראשית ב ב): **"ויכל אלקים ביום השביעי, מה היה העולם חסר מנוחה באת שבת באת מנוחה"**. וכן מבואר בספרים הקדושים כי בשבת קודש נשלמת העבודה של ימות החול, ובכמה מקומות מצינו כי השבת היא בבחינת הקדמה והכנה להמשכת הקדושה לששת ימי המעשה שאחריה כמאמר הזוהר הקדוש הנ"ל: **"כל ברכאן דלעילא ותתא ביומא שביעאה תליין"**.

והנה מצאתי בענין זה דבר נאה ומתקבל ב"נאות הדשא" (ח"א עניני שבת סימן ד) מכתב יד קדשו של הגה"ק בעל "אבני נזר", שהביא ראייה כי בזה נחלקו בגמרא (שבת סט:): **"אמר רב הונא, היה מהלך במדבר ואינו יודע אימתי שבת, מונה ששה ימים ומשמר יום אחד, חייא בר רב אומר, משמר יום אחד ומונה ששה"**.

הביאור בזה כי רב הונא סובר ששבת מתקנת את ששת ימות החול שעברו, לכן **"מונה ששה ימים ומשמר יום אחד"**, אבל חייא בר רב סובר, כי שבת משפיעה לששת ימות החול הבאים אחריה, לכן **"משמר יום אחד ומונה ששה"**. אך באמת אלו ואלו דברי אלקים חיים, כי שבת כלולה משתי הבחינות גם יחד, כי מצד היותר יום השביעי היא משלימה את ששת ימות החול שקדמו לה, ומצד היותר לפני ששת ימי המעשה הבאים אחריה הרי היא ממשיכה להם קדושה.

אך לפי האמור יש לומר ששתי בחינות אלו נמשכות משתי בחינות של שבת שהיו בבריאת העולם, כי מצד השבת שקדמה לבריאת העולם למעלה מן הזמן, אשר בו עלה ברצונו יתברך לברוא את העולם בשביל ישראל, הרי שהשבת היתה בבחינת הקדמה להמשיך חיות לששת ימי בראשית, אך מצד השבת של מעשה בראשית שהיה ביום השביעי, היתה השבת בבחינת השלמה לששת ימי המעשה.

הנה כי כן זהו ביאור דברי רבי שמעון בן יוחאי: **"אלמלי משמרין ישראל שתי שבתות כהלכתן מיד נגאלים"**, כלומר שבכל שבת ישמרו שילוב של שתי השבתות כהלכתן, בחינת שבת ראשונה שלפני הבריאה שממנה נמשכה חיות לששת ימי בראשית שבאו אחריה, ובחינת שבת של מעשה בראשית שהיתה ביום השביעי והשלימה לתקן את ששת ימי בראשית שקדמו לה, כי כאשר האדם יכוון לשלב שתי בחינות אלו בכל שבת.

ומביא ראייה: **"שנאמר כה אמר ה' לסריסים אשר ישמרו את שבתותי"**, כלומר אלו שהם בבחינת סריסים בעבודת ה' שאינם יכולים לעבוד את ה' כראוי בימות החול, העצה על כך היא שישמרו את בחינת שתי שבתותי, שכל שבת יכוונו לתקן את השבוע שעבר ויכוונו גם להמשיך חיות וקדושה לשבוע הבא, ועל ידי זה יזכו לתקן הכל ולגאולה העתידה ככתוב שם אחר כך: **"והביאותים אל הר קדשי וגו'"**.

כוונה נשגבה בקידוש ליל שבת

ג' שביתות בפרשת "ויכולו" כנגד ג' שבתות: שבת בראשית, שבת מתן תורה ושבת לעתיד לבוא

כפי שנלמד מג' פעמים "היום", הם כנגד ג' ימים של שבת, שבת בראשית, שבת מתן תורה, שבת של לעתיד לבוא, לכן המקיים שלש סעודות בשבת שהם כנגד ג' שבתות הללו ניצול משלש פורעניות.

וכבר ביארנו כי לכן נזכרו בפרשת ויכולו ג' פעמים שם "אלקים", ובהתחלת הפרשה רמזו השם הוי"ה ברוך הוא בראשי תיבות: יום ה'ששי ו'יכולו ה'שמים", לרמז כי על ידי קדושת השבת נמתקים ג' פורעניות שהם בבחינת הדינים של ג' שמות אלקים ונהפכים לרחמים, ולכן בנוסח הקידוש שתקנו חכמינו ז"ל עם ברכת בורא פרי הגפן הזכירו ג' פעמים השם הוי"ה הממתקים ג' פורעניות של שם אלקים לרחמים גמורים.

ג' שבתות בפרשת "ויכולו"

לפי זה מבאר השל"ה הקדוש (שם אות יג) כמין חומר ג' שביתות שנזכרו בפרשת ויכולו, כי הם מכוונים ועומדים כנגד ג' שבתות הכלולים בשבת קודש, שבת בראשית, שבת מתן תורה, שבת של לעתיד לבוא, השביתה הראשונה: "ויכולו אלקים ביום השביעי מלאכתו אשר עשה", היא כנגד שבת בראשית שהוא יום השביעי של מעשה בראשית.

השביתה השנייה: "וישבות ביום השביעי מכל מלאכתו אשר עשה", היא כנגד שבת מתן תורה שאז נשלמה באמת כל מלאכת שמים וארץ, כמבואר בגמרא (ע"ז ג.): "אמר רבי שמעון בן לקיש מאי דכתיב (בראשית א לא) ויהי ערב ויהי בקר יום הששי, מלמד שהתנה הקב"ה עם מעשה בראשית ואמר, אם ישראל מקבלין את תורתנו מוטב, ואם לאו אני אחזיר אתכם לתוהו ובוהו".

השביתה השלישית: "ויברך אלקים את יום השביעי ויקדש אותו כי בו שבת מכל מלאכתו אשר ברא אלקים לעשות", הוא כנגד שבת של לעתיד לבוא, כמו שמבאר השל"ה בלשון קדשו:

"כי הששת ימים הם נגד ששת אלפים הוי עלמא, ויום השביעי נגד העולם הבא שכולו שבת וכולו עונג לקבל שכר, ואז תהיה השביתה הגמורה מהמלאכות אשר ברא אלקים לעשות, דהיינו מעשה מצוות, היום לעשותם ולמחר לקבל שכרם, שהוא התענוג הרוחני לעולם שכולו שבת וקראת לשבת עונג".

יומתק לצרף מה שכתב בעל הרוקח בפירושו סידור התפלה (קידוש ליל שבת), כי בפרשת ויכולו כתוב ג' פעמים "יום השביעי", וכן בנוסח הקידוש תקנו להזכיר ג' פעמים קדושת השבת: (א): "ושבת קדשו באהבה וברצון הנחילנו", (ב): "ושבת קדשך באהבה וברצון הנחלתנו", (ג): "ברוך אתה ה' מקדש השבת". וכן בלוחות הראשונות נזכרו ג' פעמים שבת: (א): "זכור את יום השבת לקדשו", (ב): "ויום השביעי שבת לה' אלקיך", (ג): "על כן ברך ה' את יום השבת ויקדשהו". וכתב הרוקח כי הם כנגד ג' סעודות בשבת, אך לפי האמור יש לומר כי הם גם כנגד ג' שבתות הכלולים בכל שבת, שבת בראשית, שבת מתן תורה ושבת של הגאולה העתידה במהרה בימינו אמן.

[המשך בשבוע הבא אי"ה]

כלומר תפלת ליל שבת תקנו כנגד שבת בראשית, לכן מזכירים בה שבת בראשית: "אתה קדשת את יום השביעי לשמך תכלית מעשה שמים וארץ... וכן כתוב בתורתך, ויכולו השמים והארץ וכל צבאם", שבה מבואר ששבת הקב"ה מכל מלאכתו ביום השביעי.

תפלת שחרית לשבת תקנו כנגד שבת מתן תורה, לכן מזכירים ב"ישמח משה" מתן תורה: "כליל תפארת בראשו נתת לו בעמדו לפניך על הר סיני, ושני לוחות אבנים הוריד בידו וכתוב בהם שמירת שבת".

תפלת מנחה תקנו כנגד שבת של לעתיד לבוא, לכן נזכר בה: "אתה אחד ושמך אחד ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ", כמו שכתוב (זכריה יד ט): "והיה ה' למלך על כל הארץ ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד". ואז יהיו ישראל גוי אחד בארץ. וכן כתב ב"אבודרהם" (סדר מעריב של שבת) בשם הרב רבי קלונימוס.

שלש סעודות בשבת כנגד שלש שבתות

יש להעיר כי מצינו מקור לדברי הטור ורבי קלונימוס בזוהר הקדוש (פרשת ויקהל רה): "צלותא דשבתא דעמא קדישא, תלת צלותין אשתכחו בהאי יומא, לקבל תלת שבתין". פירושו: "תפלות השבת של עם הקדוש, שלש תפלות נמצאות באותו יום, כנגד שלש שבתות". וביאר ב"מקדש מלך" פירוש על הזוהר הקדוש הכוונה בזה כדברי הטור, שתקנו ג' תפלות כנגד ג' שבתות, שבת בראשית, שבת מתן תורה, שבת של לעתיד לבוא, וזהו שאמר בזוהר: "לקבל תלת שבתין".

מוסיף על כך השל"ה הקדוש כי ג' שבתות אלו כוללים שורש כל עיקרי האמונה ובלשון קדשו:

"וכשתתבונן הם שלושה עיקרים הכוללים כל העיקרים, מציאות השם יתברך, ותורה מן השמים, ושכר ועונש, שבת בראשית שהוא החידוש, המורה על המחודש מציאות השם יתברך, שבת מתן תורה, תורה מן השמים, שבת של עתיד, אז יהיה השכר האמיתי הנצחי מי שיזכה אליו, ויום הדין הגדול לרשעים בר מינין".

ומה מתוקים הם דברי הב"ח בפירושו על הטור (תחילת סימן רצא), שכתב לבאר בזה מאמרם (שבת קיח): "כל המקיים שלש סעודות בשבת ניצול משלש פורעניות, מחבלו של משיח, ומדינה של גיהנם". ומבאר הב"ח הענין בזה, על פי מה ששינו בגמרא (שבת קיז): "תנו רבנן כמה סעודות חייב אדם לאכול בשבת שלש". ומפרש בגמרא שלמדו כן ממה שכתוב בשבת שלש פעמים "היום" (שמות טז כה): "ויאמר משה אכלוהו היום" כי שבת היום' לה' היום' לא תמצאוהו בשדה".

והנה ג' סעודות בשבת הלא הם בליל שבת קודש בשחרית של שבת ובשעת המנחה, שבהם תקנו ג' תפלות כנגד ג' שבתות, שבת בראשית, שבת מתן תורה ושבת של לעתיד לבוא, לפי זה יש לומר כי מה שצריך לאכול ג' סעודות בשבת

בפרשת בראשית נמצאת פרשת "ויכולו" שאנו מתחילים בה את הקידוש בליל שבת קודש (בראשית ב א):

"ויכולו השמים והארץ וכל צבאם, ויכל אלקים ביום השביעי מלאכתו אשר עשה וישבת ביום השביעי מכל מלאכתו אשר עשה, ויברך אלקים את יום השביעי ויקדש אותו כי בו שבת מכל מלאכתו אשר ברא אלקים לעשות".

כאשר נתבונן נראה שיש בפרשה זו ג' פסוקים, ל"ה תיבות, קמ"ד אותיות. ויש לומר כי שלשה מספרים הללו קשורים לשבת קודש, הא כיצד, ג' פסוקים הם כנגד ג' סעודות שצריך לאכול בשבת, כמבואר בגמרא (שבת קיז): "תנו רבנן כמה סעודות חייב אדם לאכול בשבת שלש".

ל"ה תיבות בפרשת "ויכולו" מבואר ברוקח על התורה (פרשת בראשית), שמכוונים כנגד ל"ה מלאכות שנבראו ונשלמו בששת מעשה בראשית כולל המלאכות שנבראו ערב שבת בין השמשות, וכנגדם נזכרו ל"ה פעמים שם אלקים מתחילת פרשת בראשית עד סוף פרשת ויכולו, [בששת מעשה בראשית נזכרו ל"ב פעמים אלקים, ובפרשת ויכולו נזכרו ג' פעמים אלקים], וכן בנוסח "אתה קדשת" בליל שבת ל"ה תיבות, וכן בברכת "רצה נא במנוחתנו" ל"ה תיבות.

קמ"ד אותיות בפרשת "ויכולו", יש לומר שהן כנגד קמ"ד שעות שיש בששת ימות החול, לרמז כי בזכות השבת מתברכים כל ששת ימי המעשה, כמבואר בזוהר הקדוש (פרשת יתרו פח): "כל ברכאן דלעילא ותתא ביומא שביעאה תליין". וזהו פירוש דברי הפייטן האלקי רבי שלמה אלקבץ זי"ע: "לקראת שבת לכו ונלכה כי היא מקור הברכה מראש מקדם נסוכה", כלומר השבת היא "מקור הברכה" לששת ימי המעשה שיש בהם קד"ם שעות, נמצא כי השבת נסוכה "מראש מקדם", לפני ששת ימי המעשה כדי להשפיע עליהם ברכה [ראה בתוך המאמר על הפרשה].

"אתה קדשת"

"ישמח משה" "אתה אחד"

והנה ראוי להעיר על כוונה נשגבה בקידוש ליל שבת בפרשת "ויכולו", אשר למדנו מדברי מאורו של עולם השל"ה הקדוש (מסכת שבת פרק תורה אור), אשר עמד בדברי קדשו על מה שנזכרו בפרשת "ויכולו" ג' פעמים "יום השביעי" ששבת הקב"ה ממלאכתו, (א): "ויכל אלקים ביום השביעי מלאכתו אשר עשה", (ב): "וישבות ביום השביעי מכל מלאכתו אשר עשה", (ג): "ויברך אלקים את יום השביעי ויקדש אותו כי בו שבת מכל מלאכתו אשר ברא אלקים לעשות".

ומבאר השל"ה הענין בזה, על פי מה שכתב הטור (או"ח סימן רצב) לבאר הטעם שתקנו חכמינו ז"ל ג' מיני תפלות בשבת קודש:

"ומה שתקנו בשבת ג' ענייני תפלות, אתה קדשת, ישמח משה, אתה אחד, וביום טוב לא תקנו אלא אחת אתה בחרתנו, מפני שאלו ג' תפלות תקנום כנגד ג' שבתות, אתה קדשת כנגד שבת בראשית, כמו שמוכיח מתוכו, ישמח משה כנגד שבת של מתן תורה, דלכולי עלמא בשבת ניתנה תורה (שבת פו:), ואתה אחד כנגד שבת של עתיד".